

УДК 636.082

В. В. БУРЯ, кандидат біологічних наук

Й. С. ВИСОЧАНСЬКИЙ, кандидат сільськогосподарських наук

М. І. ГРАБОВЕНСЬКИЙ, старший науковий співробітник

О. П. ШИЛКІН, науковий співробітник

Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН
просп. Свободи, 17, с. В. Бакта Березівського р-ну Закарпатської обл., 90252,
e-mail: insbakta@ukr.net

В. Д. ФЕДАК, кандидат сільськогосподарських наук

Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН

вул. Грушевського, 5, с. Оброшино Пустомитівського р-ну Львівської обл.,
81115, e-mail: inagrokarpat@gmail.com

ОЦІНКА ЕКСТЕР'ЄРУ БУРОЇ КАРПАТСЬКОЇ ХУДОБИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЇЇ РОЗВЕДЕННЯ В УМОВАХ ЗАКАРПАТТЯ

Подано матеріали щодо основних промірів статей тіла корів бурої карпатської породи, які наведені в Держплемкнизі й відповідають стандарту породи, та основних промірів статей тіла корів племрепродуктора «Ласточка» Ужгородського району Закарпатської області. Узагальнено характеристику екстер'єру бурої карпатської худоби в Закарпатті на даний час.

Ключові слова: *бура карпатська худоба, екстер'єр, проміри статей тіла, індекси будови тіла.*

© Буря В. В., Височанський Й. С.,
Грабовенський М. І., Шилкін О. П., Федак В. Д., 2014
Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. 2014. Вип. 56 (II).

Сьогодні оцінці екстер'єру і конституції приділяють велику увагу у багатьох країнах світу з інтенсивним розвитком скотарства, адже зовнішні форми тіла знаходяться у зв'язку з продуктивністю, довговічністю, відтворною здатністю. Разом з тим зовнішня будова тіла та характер продуктивності формують тип худоби, на який впливають генотип і зовнішнє середовище. Тому при відборі тварин потрібно враховувати гармонійну будову, довгий тулуб з прямою спиною, добре розвинену в глибину й ширину грудну клітку, пряму постановку кінцівок [3].

Вперше термін “екстер'єр” ввів французький вчений Клод Буржеле у 1768 р. [3].

Вивченням екстер'єру та з'ясуванням його значення для оцінки великої рогатої худоби займався багато вчених [1–6].

Вчення про зовнішні форми худоби, або її екстер'єр, базується на існуванні певної залежності між зовнішнім виглядом тварини з тою чи іншою продуктивністю, заради чого її вирощують.

Учення про екстер'єр має на меті з'ясувати цей зв'язок і таким чином допомогти вибрати із групи тварин найбільш потрібних для розведення в популяціях худоби.

Для роботи з породою важливим показником є екстер'єр худоби, його оцінка проводиться за промірами та визначенням індексів будови тіла. Екстер'єр тварин – це зовнішній вигляд, форми тіла як загалом, так і окремих його частин, зумовлений конституційними особливостями. За екстер'єром роблять висновки про міцність будови тіла, рівень продуктивності та здоров'я тварин.

Екстер'єр вивчають декількома методами. Головні з них: загальна окомірна оцінка, оцінка шляхом взяття основних промірів статей тіла тварин, пунктирна окомірна оцінка за розробленими шкалами, вираховування індексів будови тіла та фотографування [2, 5].

Буру карпатську худобу, за даними Н. М. Бурлакова та Д. І. Старцева [2], можна віднести до середніх за крупністю порід молочно-м'ясного напрямку. Дані авторів за 1961 р. показують такі основні показники промірів цієї худоби: для бугаїв 3–4-річного віку (в см): висота у холці – 136, глибина грудей – 74, ширина грудей – 47,4, ширина заду в маклоках – 51, коса довжина тулуба (палкою) – 162,4, обхват п'ястка – 22,7. Дорослі бугаї дещо крупніші та характеризуються такими параметрами (відповідно): 138; 74; 57; 55; 167; 23 см. Проміри корів (п'ять років і старші) становлять (в см): висота у холці 124–125,7, глибина грудей 63,6–64,7, ширина грудей

38,8–37,8, ширина заду в маклоках 48–49,5, коса довжина тулуба (палкою) 147,4–149,1, обхват п'ястка 18,5–19 см.

Про лінійний розвиток худоби можна судити за основними промірами статей тіла, адже вони характеризують будову тіла тварини як єдиного цілого. За ними можна оцінити передню, середню та задню частину тулуба великої рогатої худоби. Слід відзначити, що основні проміри статей тіла корів бурої карпатської породи знаходилися в межах стандарту породи.

У зоотехнічній практиці вивчення індексів будови тіла ґрунтується на використанні таких промірів, які найбільш повно відображають особливості гармонійного розвитку будови тіла в загальному екстер'єрно-конституційному типі тварини.

Через 30 років затверджена як порода бура карпатська худоба, за даними І. Г. Басараба [1], мала таку екстер'єрну характеристику (табл. 1, 2).

1. Основні проміри статей тіла корів бурої карпатської породи за лактаціями за даними Держплемкниги, см

Проміри	Лактація			
	перша (n = 386)		третя і старші (n = 146)	
	середнє	відхилення	середнє	відхилення
Висота у холці	120	117–120	133	124–139
Коса довжина тулуба	150	127–182	162	133–176
Глибина грудей	62	39–84	64	48–82
Ширина: грудей	46	30–78	47	30–77
в маклоках	47	29–73	49	30–65
Обхват: грудей	183	151–229	182	161–217
п'ястка	20	17–21	21	18–25

2. Індекси будови тіла корів бурої карпатської породи різного віку за отелами, вибраних з Держплемкниги, %

Індекси	Отели	
	перший	третій і старші
Високоногості	51,9	51,8
Розтягнутості	116,2	122,0
Масивності	142,0	138,0
Збитості	122,0	113,5
Грудний	74,0	73,4
Костистості	15,5	15,7

Було проведено екстер'єрну оцінку корів у племрепродукторі «Ласточка» Ужгородського району Закарпатської області. Основні проміри статей тіла корів у вказаному вище племрепродукторі за 2013 р. наведено в табл. 3.

Дані Н. М. Бурлакова [2] вказують на те, що бура карпатська худоба в 1961 р. була дрібніша порівняно з показниками, які навів І. Г. Басараб [1] за 1992 р., коли порода була вже затверджена. На це вказують екстер'єрні проміри статей тіла тварин.

3. Основні проміри статей тіла корів бурої карпатської породи за віком у ПСП «Ласточка», см

Проміри	Лактація	
	перша (n = 40)	третя (n = 50)
Висота у холці	133	135
Висота у крижах	136	138
Коса довжина тулуба	148	154
Глибина грудей	70	72
Ширина: грудей	44	50
в маклоках	49	50
в сідничних горбах	28	30
Обхват:		
грудей за лопатками	186	196
п'ястка	20	22

Із даних табл. 4 видно, що основні індекси будови тіла корів бурої карпатської породи як за першу, так і повновікову лактації відповідали стандарту породи, а за окремими індексами (масивності) навіть перевищували його.

4. Індекси будови тіла корів бурої карпатської породи в ПСП «Ласточка», %

Індекси	Лактація	
	перша (n = 40)	третя (n = 50)
1	2	3
Високоногості	46,7	46,7
Розтягнутості	118,8	116,5
Грудний	62,7	70,4
Глибокогрудості	53,2	54,0
Збитості	125,6	127,4
Масивності	46,3	53,8

1	2	3
Перерослості	102,9	103,9
Шилозодості	56,7	59,5
Костистості	15,1	16,5

Пов'язано це в першу чергу з проведеною селекційно-племінною роботою в період підготовки до затвердження породи та подальшими роками роботи з нею для поліпшення продуктивності та її екстер'єрних показників.

Наші дані вказують на те, що незважаючи на знищення племзаводів, племрепродукторів і племферм, до якого призвело реформування сільського господарства в Закарпатській області, екстер'єрні показники породи збереглися на рівні стандарту породи. На жаль, на даний час діє тільки один племрепродуктор – ПСП «Ласточка» Ужгородського району Закарпатської області, що є занадто мало для проведення належної селекційної роботи щодо поліпшення продуктивних і екстер'єрних показників тварин.

Висновки. Основні проміри статей тіла корів бурої карпатської породи та індекси будови тіла вказують на те, що вони на даний час відповідають стандарту породи, однак для їх стабілізації потрібна цілеспрямована селекційно-племінна робота в цьому напрямі, яку слід було б проводити в новостворених спеціалізованих підприємствах та особистих селянських господарствах.

Список використаної літератури

1. Басараб И. Г. Государственная племенная книга крупного рогатого скота бурой карпатской породы / И. Г. Басараб. – К. : Урожай, 1992. – Т. VIII. – 125 с.
2. Бурлаков Н. М. Скотоводство – крупный рогатый скот / Н. М. Бурлаков, Д. И. Старцев. – М. : Сельхозиздат, 1961. – 420 с.
3. План селекционно-племенной работы с бурыми породами скота в СССР / Всяких А. С., Красильников Л. Н., Шестерин Т. В., Кондрашова Н. И. – М. : Колос, 1972. – 269 с.
4. Недава В. Бурый карпатский скот / В. Недава. – Ужгород : Карпати, 1953. – 112 с.
5. Рубан Ю. Д. Справочник зоотехника / Ю. Д. Рубан. – Х. : Прапор, 1976. – 215 с.
6. Походження та методи розведення бурої карпатської худоби / В. Федак, Н. Федак, В. Терек, М. Головач // Тваринництво України. – 2003. – № 7. – С. 22–24.

Отримано 18.07.2014